

Súd: Najvyšší súd SR
Spisová značka: 1Cdo/2/2024
Identifikačné číslo spisu: 6719205419
Dátum vydania rozhodnutia: 25.02.2026
Meno a priezvisko: Mgr. Peter Melicher
Funkcia: sudca
ECLI: ECLI:SK:NSSR:2026:6719205419.1

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky v spore žalobkyne: Slovenská republika - Okresná prokuratúra Zvolen, so sídlom Zvolen, Trhová 7, proti žalovaným: 1/ U. Q., narodený XX. B. XXXX, trvale bytom mesto Q., prechodne bytom O. T. XXX, t.č. vo výkone trestu odňatia slobody v Ústave na výkon trestu odňatia slobody Sučany a 2/ Q. Q., rod. S., narodená XX. B. XXXX, trvale bytom H., O. XXXX/XX, prechodne bytom O. T. XXX, obaja zastúpení spoločnosťou Ulianko & partners, s.r.o., so sídlom Zvolen, Môťovská 497/2, IČO: 36 856 517, o vydanie bezdôvodného obohatenia štátu, vedenom na Okresnom súde Zvolen pod sp. zn. 6C/37/2019, o dovolaní žalovaných 1/ a 2/ proti rozsudku Krajského súdu v Banskej Bystrici z 19. januára 2023 sp. zn. 11Co/18/2022, takto

rozhodol:

Rozsudok Krajského súdu v Banskej Bystrici z 19. januára 2023 sp. zn. 11Co/18/2022 z r u š u j e a vec vracia na ďalšie konanie.

Odôvodnenie

1. Okresný súd Zvolen (ďalej len „súd prvej inštancie“, resp. „prvoinštančný súd“) v poradí druhým rozsudkom v predmetnej veci z 10. septembra 2021 č.k. 6C/37/2019-210 uložil žalovaným 1/ a 2/ povinnosť spoločne a nerozdielne sumu 151.837,10 eura ako predmet bezdôvodného obohatenia vydať štátu Slovenskej republiky, v zastúpení Okresným úradom Banská Bystrica, do 15-tich dní od právoplatnosti rozhodnutia a žalobkyni náhradu trov konania voči žalovaným 1/ a 2/ nepriznal.

2. Z odôvodnenia tohto rozsudku vyplynulo, že žalobkyňa sa domáhala od žalovaných vydania bezdôvodného obohatenia, ktoré títo získali z nepoctivých zdrojov - trestnou činnosťou. Prvoinštančný súd najprv rozsudkom z 01. 06. 2020 žalobu zamietol. Tento rozsudok bol ale zrušený odvolacím súdom s tým, že prvoinštančný súd má zistiť a označiť prípadné osoby, na úkor ktorých sa predmet bezdôvodného obohatenia získal a následne vec právne posúdiť podľa § 451 ods. 1 a § 456 Občianskeho zákonníka. Súd prvej inštancie po vrátení veci odvolacím súdom s poukazom na rozhodnutia R 4/1988, R 25/1986 z obsahu trestného spisu zisťoval, komu žalovaní 1/ a 2/ pri svojej trestnej činnosti zásielky s omamnými látkami odosielali, na úkor koho sa bezdôvodne obohatili a uzavrel, že vo výroku právoplatného rozhodnutia v trestnej veci žalovaných nie sú tieto osoby ustálené ako poškodení. Preto zaviazal žalovaných 1/, 2/ spoločne a nerozdielne na zaplatenie žalovanej sumy titulom bezdôvodného

obohatenia štátu.

3. Rozhodnutie o náhrade trov konania odôvodnil prvoinštančný súd podľa § 255 ods. 1 zákona č. 160/2015 Z.z. Civilný sporový poriadok (ďalej len „CSP“) a úspešnej žalobkyni, ktorej nevznikli žiadne trovy, náhradu trov konania voči žalovaným 1/, 2/ nepriznal.

4. Krajský súd v Banskej Bystrici (ďalej len „odvolací súd“) na odvolanie žalovaných 1/ a 2/ rozsudok súdu prvej inštancie potvrdil a žalobkyni nárok na náhradu trov odvolacieho konania voči žalovaným 1/ a 2/ nepriznal.

5. Na odôvodnenie tohto rozhodnutia odvolací súd uviedol, že v prípade bezdôvodného obohatenia zákon stanovuje povinnosť vydať bezdôvodné obohatenie tomu, na úkor koho sa získalo. Ak ale toho, na úkor koho bolo bezdôvodné obohatenie získané, nemožno zistiť (napr. ak sa niekto obohatil na úkor neurčitého počtu fyzických osôb pri predaji určitých vecí) a niet komu bezdôvodné obohatenie odovzdať, musí sa bezdôvodné obohatenie vydať štátu, aby ani v takom prípade bezdôvodné obohatenie nezostalo tomu, kto ho získal na úkor iných. Tento nárok na vydanie bezdôvodného obohatenia vzniká štátu bez ďalšieho ex lege; ak sa nájde pôvodne oprávnený subjekt, má právo potom od štátu domáhať sa vydania toho, čo bolo štátu vydané. Zároveň platí, že sa musí vydať všetko, čo bolo neoprávnene získané. To znamená, že má dôjsť k navráteniu do predošlého stavu, napr., že sa má vrátiť, čo bolo prijaté, odcudzené alebo ináč nadobudnuté. Ak takáto reštitúcia nie je dobre možná, treba poskytnúť peňažnú náhradu, ktorá znamená ekonomickú protihodnotu toho, čo nemožno vrátiť in natura. K odvolacím námietkam žalovaných o nedostatku aktívnej vecnej legitímácie žalobkyne odvolací súd uviedol, že v prejednávanej veci bolo nesporné, že žalovaní 1/, 2/ boli odsúdení za trestnú činnosť, ktorá bola kvalifikovaná ako jednočinný súbeh zločinu nedovolenej výroby omamných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držania a obchodovania s nimi, zločinu šírenia toxikománie a zločinu neoprávneného podnikania, spáchaných v spolupáchateľstve. Z obsahu pripojeného trestného spisu, najmä z rozsudkov a ich skutkových viet, vyplynulo, že nie sú identifikovateľné subjekty poškodených ale ani iných subjektov, na úkor ktorých by spáchanou trestnou činnosťou došlo k obohateniu na strane žalovaných 1/, 2/. Právna konštrukcia skutkových podstát zločinov, pre ktoré boli žalovaní 1/, 2/ trestne stíhaní a právoplatne odsúdení, nepripúšťa definovanie subjektu, ktorý by spĺňal hmotnoprávnu podmienku podľa prvej vety § 456 Občianskeho zákonníka. Obohatenie z neoprávneného podnikania a ďalších spáchaných zločinov nevzniklo na úkor osôb, s ktorými žalovaní 1/, 2/ obchodovali, pretože tieto osoby nemajú postavenie poškodených a nie sú ani v akomkoľvek inom postavení uvedené v skutkových vetách trestných rozsudkov. Iba skutočnosť, že určité subjekty (ktoré kupovali liečivá od žalovaných 1/, 2/) sú z trestného spisu zistiteľné, neznamená, že sú v postavení osôb, ktoré majú právo si neoprávnený prospech uplatňovať. Ani ďalšia odvolacia námietka žalovaných smerujúca k zistenej výške bezdôvodného obohatenia, nebola podľa odvolacieho súdu dôvodná. Žalovaní 1/, 2/ ako páchatelia trestnej činnosti nakupovali liečivá za vlastné finančné prostriedky a museli si byť vedomí, že sa jedná o nelegálnu činnosť a v prípade odhalenia boli uzročení, že o investované prostriedky prídu; odpočítanie nákladov, ktoré vynaložili na páchanie trestnej činnosti (na nákup liekov, platby z poštovej prepravy) pri trestnom čine neoprávneného podnikania a ani pri žiadnom inom trestnom čine nie je relevantné. V tejto súvislosti je potrebné prihliadať aj na jednu zo základných zásad súkromného práva, v zmysle ktorej nikto nemôže mať prospech z vlastného protiprávneho konania. Prostriedky nadobudnuté žalovanými 1/, 2/ páchaním trestnej činnosti nie je možné ponechať v ich majetkovej sfére, t.j. vo sfére právoplatne odsúdených páchatelov, ale je potrebné uplatniť postup podľa § 456 druhá veta Občianskeho zákonníka, na ktorý sú splnené všetky zákonné podmienky, pretože nie je zistený subjekt, na úkor ktorého sa žalovaní 1/, 2/ páchaním trestnej činnosti obohatili. Nakoniec podľa odvolacieho súdu bolo dôvodné, aby žalovaným povinnosť vydania bezdôvodného obohatenia bola uložená ako solidárna. Žalovaní 1/, 2/ ako spolupáchatelia z trestnej činnosti spoločne získali bezdôvodné obohatenie v podobe financií, ktoré nemožno individualizovať vo vzťahu k osobe toho-ktorého spolupáchateľa a vzhľadom na spôsob spáchania skutku nemožno u každého z nich určiť konkrétny prospech z trestného činu, t.j. v akej výške, ktorý z nich finančné prostriedky spotreboval. Trestnú činnosť spáchali formou spolupáchateľstva, preto je v tomto kontexte bez významu, či sú manželmi a či majú majetok v bezpodielovom spoluvlastníctve manželov. O bezdôvodnom obohatení je potrebné rozhodnúť podľa

Občianskeho zákonníka.

6. Rozhodnutie o náhrade trov odvolacieho konania odvolací súd odôvodnil podľa § 396 ods. 1 v spojení s § 255 ods. 1 CSP. V odvolacom konaní úspešnej žalobkyni by vznikol nárok na náhradu trov odvolacieho konania voči žalovaným 1/, 2/, avšak žalobkyňa si náhradu trov neuplatnila a ani jej v odvolacom konaní žiadne nevznikli, a preto jej odvolací súd nárok na náhradu trov odvolacieho konania nepriznal.

7. Proti tomuto rozsudku odvolacieho súdu podali spoločne dovolanie žalovaní 1/ a 2/ (ďalej aj „dovolatelia“), a to z dôvodov podľa § 420 písm. f) a § 421 ods. 1 písm. a), b), c) CSP a navrhli, aby dovolací súd napadnutý rozsudok odvolacieho súdu zrušil a vec vrátil na ďalšie konanie.

8. K uplatnenému dovolaciemu dôvodu podľa § 420 písm. f) CSP dovolutelia uviedli, že vo svojom prvom rozhodnutí v predmetnej právnej veci (zrušujúce uznesenie č.k. 11Co/71/2020-140 zo dňa 09. 12. 2020) odvolací súd uviedol, že okresný súd nezodpovedal otázku, kto je pri tomto druhu trestnej činnosti bezdôvodne obohateným, či osoby, voči ktorým neoprávnené podnikanie žalovaní prevádzkovali, teda osoby, ktorým tovar predávali alebo žalovaní neoprávnené podnikali na úkor iných osôb, alebo takéto osoby nemožno zistiť. Súčasne mu uložil v ďalšom konaní vykonať všetky dôkazy potrebné na zistenie, či možno presne označiť osobu alebo osoby, na úkor ktorých sa predmet bezdôvodného obohatenia získal. Prvoinštančný súd následne z pripojeného trestného spisu zistil osoby, ktorým žalovaní odoslali zásielky s návykovými látkami. Napriek tejto skutočnosti potom prvoinštančný súd vo svojom rozhodnutí uviedol, že tieto osoby neboli v trestnom konaní ustálení ako poškodení a je daná aktívna vecná legitímácia žalobkyne, pretože žalovaní získali bezdôvodné obohatenie na úkor neznámych občanov. Odôvodnenie rozsudku súdu prvej inštancie je tak zmätočné, nevyplýva z neho zrozumiteľné vysvetlenie, na strane ktorých subjektov bezdôvodné obohatenie vzniklo, a či možno tieto subjekty individualizovať, a ak tak nemožno urobiť, aké dôvody a príčiny tomu bránia. Zodpovedanie týchto otázok malo pre rozhodnutie danej veci zásadný právny význam a strana sporu mala v rámci svojho práva na spravodlivý proces nárok na zodpovedanie týchto otázok. Odvolací súd potom napadnutým rozsudkom tento zmätočný postup prvoinštančného súdu odobril, a v rozpore so svojim predchádzajúcim rozhodnutím paradoxne a svojvoľne upustil od svojho predchádzajúceho právneho názoru, že zásadnou otázkou právneho posúdenia sa javí zodpovedanie otázky na úkor koho bol predmet bezdôvodného obohatenia získaný. V potvrdzujúcom rozhodnutí ani sám odvolací súd nezodpovedal otázku, o ktorej sa predtým vyslovil ako pre rozhodnutie zásadnej teda či bezdôvodné obohatenie vzniklo na úkor osôb, ktoré lieky od žalovaných kupovali alebo na úkor osôb, ktoré na domácom trhu mali oprávnenie dané lieky predávať. Vädu zmätočnosti v zmysle § 420 písm. f) CSP zakladá nielen to, že sa odvolací súd bez akýchkoľvek relevantných dôvodov svojvoľne odklonil od svojho predchádzajúceho právneho názoru, ale aj z toho dôvodu, že metodologický postup konajúceho prvoinštančného aj odvolacieho súdu bol nepredvídateľný, odôvodnenia jednotlivých čiastkových záverov sú rozporné a na seba nenadväzujúce.

9. Na odôvodnenie uplatnených dovolacích dôvodov podľa § 421 písm. a) a b) CSP žalovaní uviedli, že zo strany súdov nižších inštancií došlo k nesprávnemu právnomu posúdeniu charakteru spoločného záväzku žalovaných a výkladu hmotnoprávneho ustanovenia § 511 ods. 1 veta prvá Občianskeho zákonníka, ktorý stanovuje. Žalovaný 1/ už v odvolaní namietal, že konajúci súd prvej inštancie zaviazal žalovaných na vydanie bezdôvodného obohatenia žalobkyni spoločne a nerozdielne, teda solidárne. Predmet bezdôvodného obohatenia boli žalovaní zaviazaní vydať v peniazoch, teda ide o plnenie deliteľné. Spoločné záväzky sú v zásade delené, pričom solidarita môže byť založená len na základe dôvodov obsiahnutých v uvedenom ustanovení Občianskeho zákonníka, teda môže byť určená len právnym predpisom alebo rozhodnutím súdu alebo účastníkmi dohodnutá alebo vyplýva z povahy plnenia. Ani jeden z uvedených dôvodov solidarity dlžníkov v danej veci nebol naplnený. Tak ako bola voči každému z nich v rámci trestného konania vyvedená individuálna trestná zodpovednosť, tak individuálne zodpovedajú aj za záväzky, ktoré v súvislosti s takouto trestnou činnosťou vznikli. Odvolací súd ale uviedol, že žalovaní ako spolupáchatelia z trestnej činnosti spoločne získali bezdôvodné obohatenie v podobe financií, ktoré nemožno individualizovať vo vzťahu k osobe toho-ktorého

spolupáchateľa a vzhľadom na spôsob spáchania skutku nemožno u každého z nich určiť konkrétny prospech z trestného činu, t.j. v akej výške ktorý z nich finančné prostriedky spotreboval. Je zjavné, že prvoinštančný i odvolací súd pri rozhodovaní vychádzali z neprávneho právneho posúdenia tvrdeného nároku na vydanie bezdôvodného obohatenia, pretože Občiansky zákonník solidaritu dlžníkov pri bezdôvodnom obohatení nezakotvuje. V zmysle právnej doktríny súd nie je oprávnený uložiť žalovaným povinnosť plniť záväzok spoločne a nerozdielne iba na základe vlastnej úvahy a bez zákonnej legitimácie. To platí pre konštitutívne, ale aj deklaratórne rozhodnutia. Pasívna solidarita nemôže byť svojvoľne založená rozhodnutím súdu bez toho, aby to malo oporu v hmotnoprávnom vzťahu účastníkov konania. Úvahy a kritériá odvolacieho súdu tak nemajú žiadnu oporu v zákonnej úprave. Podľa vedomostí dovolateľov, otázka výkladu § 511 ods. 1 Občianskeho zákonníka v kontexte solidarity u skutkovej podstaty bezdôvodného obohatenia získaného z nepoctivých zdrojov nebola v judikatúre dovolacieho súdu riešená. Nie je však dôvod, aby bez zmeny právnej úpravy platil pri bezdôvodnom obohatení získanom z nepoctivých zdrojov iný právny režim, než je tomu pri ostatných skutkových podstatách bezdôvodného obohatenia. Solidarita však bola v praxi dovolacieho súdu riešená za platnosti predchádzajúcej právnej úpravy § 74 Občianskeho zákonníka v kontexte právnej úpravy neoprávneného majetkového prospechu. Podľa R 1/1979 - „platná právna úprava zakotvená v ustanovení § 74 Občianskeho zákonníka pripúšťa solidaritu iba v tých prípadoch, kde je právnym predpisom ustanovené alebo účastníkmi dohodnuté, že viacerí dlžníci majú tomu istému veriteľovi splniť dlh spoločne a nerozdielne. Medzi ustanoveniami o neoprávnenom majetkovom prospechu nie je osobitný predpis o možnosti založiť solidárnu povinnosť súdnym výrokom. V súvislosti s rozhodovaním o nárokoch na vydanie neoprávneného majetkového prospechu možno preto založiť solidárnu povinnosť súdnym výrokom iba tam, kde je podložená osobitným ustanovením.“. Obdobné stanovisko zaujíma aj R 26/1975. S poukazom na obe uvedené rozhodnutia, resp. stanoviská vyplýva, že v danej veci boli pokiaľ ide o rozhodnutie odvolacieho súdu o solidarite záväzku žalovaných 1/ a 2/ na vydanie bezdôvodného obohatenia založené dovolacie dôvody podľa § 421 ods. 1 písm. a) a b).

10. K nesprávnemu právnemu posúdeniu, ktoré sa odklonilo od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu, dospel odvolací súd podľa dovolateľov aj v otázke zdroja majetkového prospechu žalovaných. Podľa rozhodnutia R 25/86 platí domnienka poctivosti zdroja majetkového prospechu, a preto nepoctivosť zdroja musí preukázať ten, kto sa domáha vydania neoprávneného majetkového prospechu. V danom prípade žalobkyňa predložila právoplatný rozsudok trestného súdu, ktorým boli žalovaní 1/ a 2/ uznaní za vinných z trestnej činnosti, preukázal teda nepoctivý dôvod. Uvedené ho však ešte nezabavilo povinnosti preukázať aj rozsah bezdôvodného obohatenia získaného z nepoctivého zdroja. Žalobkyňa uplatnila rozsah bezdôvodného obohatenia ako súčet čiastkových peňažných plnení získaných za jednotlivé dobierkové zásielky. Peňažné plnenie je však zásadne deliteľné. A preto žalobkyňa musí preukázať svoju vecnú aktívnu legitimáciu a nepoctivosť zdroja ku každému jednému centu, ktorý požaduje ako bezdôvodné obohatenie vydať. Ak bol v konaní pripojený príslušný trestný spis a v ňom sa nachádzajú údaje o počte a jednotlivých sumách dobierkových zásielok, tak rozsah bezdôvodného obohatenia získaného z nepoctivých zdrojov určite nemožno stanoviť a určiť ich jednoduchým súčtom: pretože v každej dobierkovej sume sú náklady na jednak poštovné a jednak náklady na obstaranie príslušného lieku. Žalobkyňa počas celého konania nevyprodukovala žiaden dôkaz, že suma vynaložená za poštovné a obstaranie lieku pochádzala a bola vynaložená z nelegálnych zdrojov. Vo vzťahu k týmto nákladom platí domnienka poctivosti zdroja, ktorú možno dôvodiť aj z judikatúry. Žalobkyňa v konaní vyprodukovala len také dôkazy, ktoré preukazujú nepoctivosť vo vzťahu k rozdielu medzi poštovným a regulovanou hodnotou lieku na strane jednej a celkovou dobierkovou sumou na strane druhej. Avšak nepoctivosť zdroja, z ktorého bolo uhradené poštovné za jednotlivé dobierky a cena liekov (vychádzajúc z ich regulovanej hodnoty) nebola žalobkyňou v konaní nijako preukázaná žiadnym dôkazným prostriedkom, a ide zo strany žalobkyne o hypotetickú úvahu nemajúcu oporu v preukázanom skutkovom stave. Bol tak naplnený dovolací dôvod v zmysle § 421 ods. 1 písm. a) CSP, pretože rozhodnutie vo veci záviselo aj od posúdenia právnej otázky domnienky poctivosti zdroja bezdôvodného obohatenia, ktorú tak ako bolo v doterajšej rozhodovacej činnosti dovolacieho súdu, odvolací súd posúdil odlišne a od ustálenej rozhodovacej praxe sa pri riešení tejto otázky odchyľil. K uvedenej otázke žalovaní ďalej pokračovali, že konajúci odvolací súd vyložil rozsah reštitučnej povinnosti v zmysle § 458 ods. 1 Občianskeho zákonníka a v ňom obsiahnutý pojem „všetko, čo sa nadobudlo bezdôvodným

obohatením“ v danom skutkovom kontexte mimoriadne extenzívne. V podstate zaujal stanovisko, že v danom prípade je reštitučná povinnosť žalovaných natoľko široká, že zahŕňa nielen majetkový prospech, o ktorý sa majetok žalovaných 1/ a 2/ v dôsledku nepovoleného podnikania zväčšil, ale zahŕňa aj náklady a majetok patriaci žalovaným pri ktorom platí domnienka poctivosti zdroja, a ktorého nepoctivý pôvod žalobkyňa v priebehu konania žalovaným nepreukázala. Peniaze, ktoré pošta žalovaným 1/ a 2/ vyplatila za jednotlivé zásielky, a z ktorých žalovaní kupovali tovar, ktorí ďalej predávali, neboli a nemohli byť bezdôvodným obohatením v celom rozsahu, nakoľko týmito prostriedkami žalovaní disponovali ešte predtým než obdržali plnenie za zásielky od svojich zákazníkov. Žalovaní majú za to, že je naplnený dovolací dôvod v zmysle § 421 ods. 1 písm. a) CSP, nakoľko vo vzťahu k určeniu rozsahu reštitučnej povinnosti na vydanie bezdôvodného obohatenia sa odvolací súd odklonil od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu, ktorú predstavuje R 25/86, podľa ktorého „Naproti tomu neoprávnený majetkový prospech vzniká predovšetkým tak, že sa doterajší majetok obohateného rozmnoží o nové majetkové hodnoty, môže však spočívať aj v tom, že sa jeho doterajší majetok nezmenšil, hoci by k tomu inak došlo, kedy by obohatený plnil svoje povinnosti“ a R 1/1979, podľa ktorého „Povinnosť vydať všetko, čo sa neoprávnene získalo, treba teda splniť tak, aby sa po jej splnení buď obnovil pôvodný stav, alebo aby vznikol stav, ktorý je ekonomicky rovnocennou náhradou pôvodného stavu.“. Súčasne je naplnený aj dovolací dôvod v zmysle § 421 ods. 1 písm. b) CSP, nakoľko právna otázka rozsahu reštitučného nároku pri bezdôvodnom obohatení získanom z nedostatočných zdrojov a výkladu § 458 ods. 1 po novele Občianskeho zákonníka uskutočnenej zákonom č. 509/1991 Zb. a vypustení sankcie obsiahnutej v § 457 ods. 2 Občianskeho zákonníka v znení zákona č. 131/1982 Zb. ešte nebola riešená.

11. Dovolatelia ďalej namietali nesprávne právne posúdenie odvolacieho súdu v otázke vecnej aktívnej legitímácie žalobkyne. Išlo o právnu otázku, od ktorej záviselo rozhodnutie odvolacieho súdu a jej ťažiskom je overenie, či je naplnená hypotéza uvedeného ustanovenia, a teda či bolo alebo nebolo možné zistiť toho, na úkor koho bol predmet bezdôvodného obohatenia získaný. Súd prvej inštancie zistil osoby, ktorým žalovaní odoslali zásielky, čím sa tak priklonil zrejme k tomu, že bezdôvodné obohatenie vzniklo na úkor osôb, ktoré tovar od žalovaných kupovali, na strane druhej však skonštatoval, že nemožno zistiť toho, na úkor koho bolo bezdôvodné obohatenie získané. Uvedenú nejasnosť ešte viac prehĺbil odvolací súd, ktorý uviedol, že obohatenie z neoprávneného podnikania a ďalších spáchaných zločinov nevzniklo na úkor osôb, s ktorými žalovaní 1/ a 2/ obchodovali, pretože tieto osoby nemajú postavenie poškodených a nie sú ani v akomkoľvek inom postavení uvedené v skutkových vetách trestných rozsudkov. Z hypotézy ustanovenia § 456 veta druhá Občianskeho zákonníka však vyplýva podmienka objektívnej nemožnosti zistenia totožnosti subjektov a tú nie je možné zužovať iba na výrok trestného rozsudku. Subjekty, ktoré si lieky kupovali sú známe, a sú nositeľmi právnej subjektivity a na základe údajov obsiahnutých v príslušnom trestnom spise ich možno identifikovať a individualizovať. Odvolací súd sa v danej veci odchýlil nielen od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu reprezentovanej citovanými rozhodnutiami sp. zn. 2Cdo/205/2009 a sp. zn. 4Obdo/83/2020, ale najmä od R 4/1988, pretože vo svojom rozsudku uviedol, že obohatenie z neoprávneného podnikania a ďalších spáchaných zločinov nevzniklo na úkor osôb, s ktorými žalovaní obchodovali. Ak by to bola pravda a bezdôvodné obohatenie teda malo vzniknúť na úkor iného (neznámeho) okruhu osôb, tak potom nie zrejme prečo pri stanovení výšky bezdôvodného obohatenia súdy vychádzali zo súčtu plnení od osôb, na úkor ktorých podľa odvolacieho súdu bezdôvodné obohatenie nevzniklo.

12. Nakoniec dovolatelia odôvodnili uplatnený dovolací dôvod podľa § 421 ods. 1 písm. c) CSP tým, že jedna z ťažiskových právnych otázok, od riešenia ktorej rozhodnutie v danej veci záviselo, a to rozsah reštitučnej povinnosti žalovaných pri vydaní bezdôvodného obohatenia, je chápaná v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu rozdielne. Podľa R 1/1979 povinnosť vydať všetko, čo sa neoprávnene získalo, treba teda splniť tak, aby sa po jej splnení buď obnovil pôvodný stav, alebo aby vznikol stav, ktorý je ekonomicky rovnocennou náhradou pôvodného stavu. Podľa R 25/1986 neoprávnený majetkový prospech vzniká predovšetkým tak, že sa doterajší majetok obohateného rozmnoží o nové majetkové hodnoty, môže však spočívať aj v tom, že sa jeho doterajší majetok nezmenšil, hoci by k tomu inak došlo, kedy by obohatený plnil svoje povinnosti. V kontraste s týmito dvomi rozhodnutiami stojí R 4/1988. Toto rozhodnutie rozlišuje neoprávnený majetkový prospech (inštitút predchádzajúci

bezdôvodného obohatenia pred rokom 1989) získaný z nepoctivých zdrojov v zmysle § 456 veta druhá Občianskeho zákonníka získaný plnením neplatného právneho úkonu a neoprávnený majetkový prospech získaný zo zmlúv, ktoré ostávajú platné. Pokiaľ ide o rozsah reštitučnej povinnosti dochádza k dvom rozdielnym záverom. Kým v prvom prípade R 4/1988 stanovuje, že neoprávnené získaným majetkovým prospechom sú celé plnenia prijaté z neplatných zmlúv a neprichádza do úvahy ani odpočet nákladov vynaložených tým, kto je povinný neoprávnené získaný majetkový prospech vydať, tak v druhom prípade R 4/1988 stanovuje, že neoprávneným majetkových prospechom sú v takom prípade hodnoty zodpovedajúce preplatkom (predraženiu), teda to, čo bolo získané neoprávnené navyiac. Podľa povahy jednotlivých prípadov poškodzovania spotrebiteľa prichádza do úvahy aj odpočet nákladov vynaložených predávajúcimi (napr. ak ide o predaj vecí, ktoré neboli do predajne dodané a predávajúci si ich obstarali sami). Jednotiace pre oba prípady však je, že R 4/1988 vychádza z premisy zmluvy uzatvorenej s neznámymi spotrebiteľmi. S ohľadom na uvedené majú žalovaní za to, že výklad obsiahnutý v R 4/1988, ktorý pri vydaní neoprávneného majetkového prospechu zachádza až do sankčnej roviny a postihuje povinného nad rámec obnovenia ekonomickej rovnováhy je vo svojej podstate odlišný od obsahu R 1/1979 a R 25/1986, v dôsledku čoho ide o rozdielnu rozhodovaciu prax dovolacieho súdu.

13. K dovolaniu žalovaných sa vyjadrila žalobkyňa. Podľa nej skutkové okolnosti a právna argumentácia, ktorými odôvodňujú žalovaní dovolanie sú len ďalšou rekapituláciou ich procesnej obrany, ktorú prezentovali v priebehu konania pred súdom prvej inštancie, a ktorými odôvodnili aj svoje odvolania. Dovolateľmi vymedzený dovolací dôvod podľa § 420 písm. f) CSP neobstoí, pretože na jeho uplatnenie nie sú splnené zákonné podmienky. Obsahom práva na spravodlivý súdny proces nie je právo účastníka konania, aby sa súd stotožnil s jeho právnym názorom, ním prezentovaným výkladom právnej úpravy a rozhodol v súlade s jeho vôľou a prednesenými požiadavkami. Rozsudky súdov nižších inštancií v predmetnej veci sú vecne správne, majú oporu v riadne a presvedčivo spracovaných odôvodneniach oboch rozhodnutí na podklade riadne vykonaného dokazovania v súlade s obsahom spisu. V rozsudku odvolacieho súdu bolo explicitne a nanajvýš zrozumiteľne vysvetlené, z akých dôvodov nie je možné obranu žalovaných a nimi prezentované právne posúdenie nároku na vydanie bezdôvodného obohatenia v prospech štátu považovať za konformné s právnou úpravou ako aj rozhodovacou činnosťou súdov. Podané dovolanie žalovaných vzhľadom na jeho obsah nemožno posúdiť inak než ako „ďalšie odvolanie“ a žalobkyňa ho preto navrhla odmietnuť, prípadne ak by ho dovolací súd považoval za prípustné, zamietnuť pretože nie je dôvodné.

14. K vyjadreniu žalobkyne žalovaní uviedli, že žalobkyňa sa nijako k ich právnej argumentácii, ktoré je obsiahnutá v dovolaní nevyjadrila, nijako s ňou nepolemizuje. Riešenie právnych otázok podstatných pre rozhodnutie vo veci namietali dovolatelia už v odvolaní proti rozsudku súdu prvej inštancie, pričom odvolací súd sa s ich námietkami riadne nevyporiadal a oni počas celého súdneho konania nedostali odpoveď na právne a skutkové otázky, ktoré boli vo veci zásadného a rozhodujúceho charakteru.

15. Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“ alebo „dovolací súd“) ako súd dovolací (§ 35 CSP) po zistení, že dovolanie podala včas strana sporu, v ktorej neprospech bolo rozhodnutie vydané (§ 424 CSP), zastúpená v súlade s § 429 ods. 1 CSP, bez nariadenia dovolacieho pojednávania (§ 443 CSP), preskúmal vec a dospel k záveru, že dovolanie žalovaných 1/ a 2/ je v časti prípustné i dôvodné a napadnutý rozsudok odvolacieho súdu je preto potrebné zrušiť a vec vrátiť na ďalšie konanie.

16. V zmysle § 419 CSP je proti rozhodnutiu odvolacieho súdu dovolanie prípustné, (len) ak to zákon pripúšťa. Rozhodnutia odvolacieho súdu, proti ktorým je dovolanie prípustné, sú vymenované v ustanoveniach § 420 a § 421 CSP.

17. Podľa § 420 CSP je dovolanie prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu vo veci samej alebo ktorým sa konanie končí, ak a) sa rozhodlo vo veci, ktorá nepatrí do právomoci súdov, b) ten, kto v konaní vystupoval ako strana, nemal procesnú subjektivitu, c) strana nemala spôsobilosť samostatne konať pred súdom v plnom rozsahu a nekonal za ňu zákonný zástupca alebo procesný opatrovník, d) v tej istej veci sa už prv právoplatne rozhodlo alebo v tej istej veci sa už prv začalo konanie, e) rozhodoval vylúčený sudca alebo nesprávne obsadený súd, alebo f) súd nesprávnym procesným postupom

znemožnil strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces.

18. Dovolanie prípustné podľa § 420 CSP možno odôvodniť iba tým, že v konaní došlo k vade uvedenej v tomto ustanovení (§ 431 ods. 1 CSP). Dovolací dôvod sa vymedzí tak, že dovolateľ uvedie, v čom spočíva táto vada (§ 431 ods. 2 CSP).

19. Dovolatelia odôvodnili prípustnosť svojho dovolania podľa § 420 písm. f) CSP tým, že odvolací súd sa bez akýchkoľvek relevantných dôvodov svojvoľne odklonil od svojho predchádzajúceho právneho názoru vyjadrenom v skoršom zrušujúcom rozhodnutí, ale aj z toho dôvodu, že metodologický postup konajúceho prvoinštančného aj odvolacieho súdu bol nepredvídateľný, odôvodnenia jednotlivých čiastkových záverov rozporné a na seba nenadväzujúce, najmä z toho pohľadu, že súdy zistili osoby, ktorým žalovaní odoslali zásielky s návykovými látkami a napriek tomu dospeli k záveru, že žalovaní získali bezdôvodné obohatenie na úkor neznámych občanov a preto je daná aktívna vecná legitímácia žalobkyne.

20. Pod porušením práva na spravodlivý proces v zmysle ustanovenia § 420 písm. f) CSP treba taký postup súdu, ktorým sa účastníkom konania znemožní realizácia tých procesných práv, ktoré im právna úprava priznáva za účelom zabezpečenia spravodlivej ochrany ich práv a právom chránených záujmov v tom - ktorom konkrétnom konaní, pričom miera tohto porušenia znamená porušenie práva na spravodlivý proces. Takýto nesprávny procesný postup súdu môže spočívať predovšetkým v zjavnom porušení kogentných procesných ustanovení, ktoré sa vymyká nielen zo zákonného, ale aj z ústavnoprávneho rámca, a ktoré (porušenie) tak zároveň znamená aj porušenie ústavou zaručených procesných práv spojených so súdnou ochranou práva. Ide napr. o právo na verejné prejednanie sporu za prítomnosti strán sporu, právo vyjadriť sa ku všetkým vykonaným dôkazom, právo na zastúpenie zvoleným zástupcom, právo na riadne odôvodnenie rozhodnutia, na predvídateľnosť rozhodnutia, na zachovanie rovnosti strán v konaní, na relevantné konanie súdu spojené so zákazom svojvoľného postupu a so zákazom denegatio iustitiae (odmietnutie spravodlivosti).

21. Súčasťou práva na spravodlivý proces je aj právo na náležité odôvodnenie rozhodnutia (pozri rozhodnutia Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 559/2018, sp. zn. III. ÚS 47/2019, alebo rozhodnutia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 4Cdo/140/2019, sp. zn. 4Cdo/120/2019 a pod.) a povinnosť konajúceho súdu zaoberať sa účinne námietkami, argumentmi a dôkaznými návrhmi strán (avšak) s výhradou, že majú význam pre rozhodnutie vo veci (I. ÚS 46/05). Z uvedeného potom vyplýva, že k porušeniu práva na spravodlivý proces v zmysle ustanovenia § 420 písm. f) CSP môže dôjsť aj nepreskúmateľnosťou napadnutého rozhodnutia odvolacieho súdu (I. ÚS 105/06, III. ÚS 330/2013, či 4Cdo/3/2019, 8Cdo/152/2018, 5Cdo/57/2019) alebo prekvapivosťou rozhodnutia vtedy, keď odvolací súd vydá rozhodnutie, ktoré nebolo možné na základe zisteného skutkového stavu veci predvídať, čím bola účastníkovi odňatá možnosť právne a skutkovo argumentovať vo vzťahu k otázke, ktorá sa s ohľadom na právny názor odvolacieho súdu javila ako významná pre jeho rozhodnutie, či rôznymi závažnými deficitmi v dokazovaní (zákaz deformácie dôkazov, porušenie princípu opomenutého dôkazu, porušenie zásady voľného hodnotenia dôkazov, porušenie zásady priamosti vykonávania dôkazov, uvalenie excesívneho dôkazného bremena a pod.).

22. Pokiaľ dovolatelia poukazovali na zmenu právneho názoru odvolacieho súdu, ktorý bol vyslovený v skoršom zrušujúcom rozhodnutí v tejto veci, dovolací súd v zmysle nálezu ústavného súdu z 03. septembra 2013 sp. zn. III. ÚS 46/2013 uvádza, že odvolací súd nie je viazaný skôr zaujatým vlastným právnym názorom; odvolací súd môže svoj skorší právny názor zmeniť. Potvrďuje to aj súdna judikatúra, podľa ktorej odvolací súd nepostupuje v rozpore s procesnými predpismi, ak svoj predchádzajúci vo veci vyslovený právny názor zmení a potvrdí rozhodnutie nerešpektujúce skorší právny názor odvolacieho súdu. Aj keď zmena skoršieho právneho názoru odvolacieho súdu je v zásade nežiaduca, nemožno ju považovať za nepatričnú, predovšetkým s ohľadom na ústavnoprávny princíp nezávislosti sudcu, ktorý je vo všeobecnosti viazaný len zákonom.

23. Vzhľadom na uvedené, je zrejmé, že odvolací súd nie je pri svojom rozhodovaní viazaný právnym názorom na vec, ktorý vyslovil vo svojom predchádzajúcom rozhodnutí, tento môže v neskoršom rozhodnutí zmeniť, a to aj bez toho, aby došlo k zmene skutkového alebo právneho stavu veci. Ak takto odvolací súd postupuje, a svoje rozhodnutie riadne odôvodní, nejde o nesprávny procesný postup, ktorým by bolo zasiahnuté do práva strany sporu na spravodlivý proces.

24. Okrem toho podľa dovolacieho súdu z obsahu skoršieho zrušujúceho rozhodnutia odvolacieho súdu v tejto veci (uznesenie zo dňa 09. 12. 2020) nevyplýva, že by odvolací súd zaujal právny názor v otázke, koho možno v tejto veci považovať za osobu, na úkor ktorej žalovaní získali predmet bezdôvodného obohatenia, resp. kto ho môže žiadať vydať. Zo zrušujúceho rozhodnutia odvolacieho súdu vyplýva len to, že nemal za dostatočne odôvodnený záver súdu prvej inštancie v jeho zamietavom rozsudku zo dňa 01. 06. 2020, že žalobkyňa nie je nositeľom aktívnej vecnej legitímácie vo veci, pretože nie je splnená podmienka nemožnosti zistenia osôb, na úkor ktorých bolo bezdôvodné obohatenie získané. Nedostatočným odôvodnením tohto záveru došlo podľa odvolacieho súdu k zásahu do práva žalobkyne na spravodlivý proces a preto odvolací súd rozsudok prvoinštančného súdu zrušil, vec mu vrátil na ďalšie konanie a nové rozhodnutie s tým, že musí vykonať všetky dôkazy na zistenie, či možno presne označiť osoby, na úkor ktorých sa predmet bezdôvodného obohatenia získal, pričom bez zodpovedania otázky, na úkor koho je získaný predmet bezdôvodného obohatenia v prípade trestného činu neoprávneného podnikania sa javí ako predčasné. Podľa dovolacieho súdu, ak sa potom odvolací súd v novom rozhodnutí stotožnil so závermi súdu prvej inštancie, že osoby, ktorým žalovaní pri svojej trestnej činnosti odosieli poštou na dobierku návykové látky, nemožno považovať za osoby, na úkor ktorých získali žalovaní bezdôvodné obohatenie a preto je na jeho vydanie aktívne vecne legitimovaný štát - žalobkyňa, nešlo o právny záver, ktorý by bol v rozpore so závermi, ktoré vyslovil vo svojom predchádzajúcom rozhodnutí.

25. Preskúmaním veci dovolací súd tiež zistil, že odvolací súd v odôvodnení svojho rozsudku jasne a zrozumiteľne uviedol, prečo za aktívne vecne legitimovaný subjekt v tejto veci považuje štát - žalobkyňa. Podľa odvolacieho súdu obohatenie z neoprávneného podnikania a ďalších spáchaných zločinov nevzniklo na úkor osôb, s ktorými žalovaní obchodovali, pretože tieto osoby nemajú postavenie poškodených a nie sú ani v akomkoľvek inom postavení uvedené v skutkových vetách trestných rozsudkov. Iba skutočnosť, že určité subjekty (ktoré kupovali liečivá od žalovaných) sú z trestného spisu zistiteľné, neznamená, že sú v postavení osôb, ktoré majú právo si neoprávnený prospech uplatňovať.

26. S ohľadom na odôvodnenie napadnutého rozsudku odvolacieho súdu žalovaní podľa dovolacieho súdu neopodstatnene namietajú nepredvídateľnosť, rozpornosť a nedostatočnosť odôvodnenia rozhodnutia odvolacieho súdu. V tomto prípade z odôvodnenia rozsudku odvolacieho súdu jasne a zrozumiteľne vyplýva, prečo napriek stotožneniu subjektov, ktorým žalovaní zasielali návykové látky, považuje za aktívne vecne legitimovaný subjekt práva na vydanie predmetu bezdôvodného obohatenia štát, teda žalobkyňa. Samotná skutočnosť, že dovolatelia so skutkovými a právnymi závermi vyjadrenými v odôvodnení rozhodnutia odvolacieho súdu nesúhlasia a nestotožňujú sa s nimi, nemôže sama osebe viesť k založeniu prípustnosti dovolania podľa § 420 písm. f) CSP, pretože do práva na spravodlivý proces nepatrí právo na to, aby bol účastník konania pred všeobecným súdom úspešný, teda aby sa všeobecný súd stotožnil s jeho právnymi názormi a predstavami, preberal a riadil sa ním predkladaným výkladom všeobecne záväzných predpisov, rozhodol v súlade s jeho vôľou a požiadavkami. Aj stabilná rozhodovacia činnosť ústavného súdu (II. ÚS 4/94, II. ÚS 3/97, IV. ÚS 324/2011) rešpektuje názor, podľa ktorého nemožno právo na súdnu ochranu stotožňovať s procesným úspechom, z čoho vyplýva, že všeobecný súd nemusí rozhodovať v súlade so skutkovým a právnym názorom účastníkov konania (strán sporu) vrátane ich dôvodov a námietok. Samotné odôvodnenie rozhodnutia všeobecného súdu, ktoré stručne a jasne objasní skutkový a právny základ rozhodnutia, postačuje na záver o tom, že z tohto aspektu je plne realizované právo účastníka na spravodlivé súdne konanie (IV. ÚS 112/05, IV. ÚS 324/2011).

27. Podľa dovolacieho súdu konajúce súdy jasne a výstižne vysvetlili, ako posúdili podstatné skutkové

tvrdenia a právne argumenty strán, a ako vec právne posúdili. Odôvodnenia ich rozsudkov sú presvedčivé a spĺňajú všetky obsahové kritériá stanovené v § 220 ods. 2 CSP. Dovolací súd nezistil opodstatnenosť žiadneho z dôvodov, ktoré žalovaní uvádzali v dovolaní na odôvodnenie uplatneného dovolacieho dôvodu zmätočnosti napadnutého rozsudku odvolacieho súdu podľa § 420 písm. f) CSP. Dovolanie žalovaných je tak v tejto časti neprípustné podľa § 447 písm. c) CSP.

28. Žalovaní ako ďalší dovolací dôvod uplatnili nesprávne právne posúdenie odvolacieho súdu v otázkach, ktorých vyriešenie bolo pre rozhodnutie odvolacieho súdu rozhodujúce (§ 421 ods. 1 CSP).

29. Právnym posúdením je aplikácia práva na zistený skutkový stav. Je to činnosť súdu spočívajúca v podradení zisteného skutkového stavu príslušnej právnej norme, ktorá vedie k záveru o právach a povinnostiach účastníkov právneho vzťahu. Právne posúdenie je všeobecne nesprávne, ak sa súd dopustil omylu pri tejto činnosti, t.j. ak posúdil vec podľa právnej normy, ktorá na zistený skutkový stav nedopadá, alebo správne určenú právnu normu nesprávne vyložil, prípadne ju na daný skutkový stav nesprávne aplikoval.

30. Otázka relevantná v zmysle § 421 ods. 1 CSP vôbec musí byť procesnou stranou vymedzená v dovolaní jasným, určitým, zrozumiteľným spôsobom, ktorý umožňuje posúdiť prípustnosť (prípadne aj dôvodnosť) dovolania. V prípade absencie náležitého vymedzenia právnej otázky najvyšší súd nemôže pristúpiť k posudzovaniu všetkých procesnoprávných a hmotnoprávných otázok, ktoré pred ním riešili/neriešili prvoinštančný a odvolací súd.

31. Dovolatelia namietali právne posúdenie odvolacieho súdu v otázke charakteru ich spoločného záväzku na vydanie bezdôvodného obohatenia, v otázke poctivosti zdroja majetkového prospechu žalovaných, rozsahu ich bezdôvodného obohatenia a tým aj rozsahu ich reštitučnej povinnosti a nakoniec aj v otázke aktívnej vecnej legitímácie žalobkyne. Zo všetkých uvedených právnych otázok nastolených dovolateľmi v ich dovolaní je v prvom rade rozhodujúca otázka aktívnej vecnej legitímácie žalobkyne, pretože bez tejto legitímácie, keď žalobkyni nesvedčí právo na vydanie bezdôvodného obohatenia proti žalovaným, nadobúdajú ostatné otázky vo vzťahu medzi stranami sporu čisto akademickú povahu, bez vplyvu na rozhodnutie v predmetnej veci a ako také by nemohli byť predmetom prieskumu dovolacím súdom.

32. Z dovolania síce nevyplýva presná formulácia nastolenej právnej otázky v zmysle dovolacieho dôvodu podľa § 421 ods. 1 CSP; z obsahu dovolania však možno usudzovať, že dovolatelia namietali nesprávne právne posúdenie odvolacieho súdu v otázke aktívnej vecnej legitímácie žalobkyne, ktorej riešenie bolo závislé na overení, či je naplnená hypotéza ustanovenia § 456 ods. 2 Občianskeho zákonníka, teda či bolo alebo nebolo možné v tomto prípade zistiť toho, na úkor koho bol predmet bezdôvodného obohatenia žalovanými získaný. Pri riešení tejto otázky sa mal podľa dovolateľov odvolací súd odchýliť od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu reprezentovanej rozhodnutiami sp. zn. 2Cdo/205/2009 a sp. zn. 4Obdo/83/2020, ale najmä od R 4/1988, pretože vo svojom rozsudku uviedol, že obohatenie z neoprávneného podnikania a ďalších spáchaných zločinov nevzniklo na úkor osôb, s ktorými žalovaní obchodovali.

33. Dovolací súd sa najskôr zaoberal tým, či sú splnené predpoklady prípustnosti tejto časti dovolania žalovaných, a to najmä z hľadiska, či žalovaní v podanom dovolaní vôbec nastolili právnu otázku, resp. nimi nastolená právna otázka je takou, od vyriešenia ktorej záviselo rozhodnutie odvolacieho súdu, pričom uzavrel, že dovolateľmi nastolená právna otázka aktívnej vecnej legitímácie žalobkyne je právna otázka, ktorú odvolací súd riešil a na jej riešení založil svoje rozhodnutie. Dovolanie žalovaných je tak v tejto časti prípustné.

34. Následne preto dovolací súd skúmal, či je podané dovolanie dôvodné (či napadnuté rozhodnutie odvolacieho súdu skutočne vychádza z nesprávneho právneho posúdenia predmetnej právnej otázky).

35. Z napadnutého rozhodnutia odvolacieho súdu je zrejmé, že nastolenú právnu otázku zodpovedal tak,

že v prípade bezdôvodného obohatenia zákon stanovuje, že bezdôvodné obohatenie sa musí vydať tomu, na úkor koho sa získalo, ale ak ho nemožno zistiť, musí sa bezdôvodné obohatenie vydať štátu, aby ani v takom prípade bezdôvodné obohatenie nezostalo tomu, kto ho získal na úkor iných. V prejednávanej veci bolo nesporné, že žalovaní 1/ a 2/ boli odsúdení za trestnú činnosť, ktorá bola kvalifikovaná ako jednočinný súbeh zločinu nedovolenej výroby omamných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držania a obchodovania s nimi, zločinu šírenia toxikománie a zločinu neoprávneného podnikania, spáchaných v spolupáchateľstve. Z obsahu pripojeného trestného spisu, najmä z rozsudkov a ich skutkových viet, vyplynulo, že nie sú identifikovateľné subjekty poškodených ale ani iných subjektov, na úkor ktorých by spáchanou trestnou činnosťou došlo k obohateniu na strane žalovaných 1/ a 2/. Právna konštrukcia skutkových podstat zločinov, pre ktoré boli žalovaní trestne stíhaní a právoplatne odsúdení, nepripúšťa definovanie subjektu, ktorý by spĺňal hmotnoprávnu podmienku podľa prvej vety § 456 Občianskeho zákonníka. Obohatenie z neoprávneného podnikania a ďalších spáchaných zločinov nevzniklo na úkor osôb, s ktorými žalovaní obchodovali, pretože tieto osoby nemajú postavenie poškodených a nie sú ani v akomkoľvek inom postavení uvedené v skutkových vetách trestných rozsudkov. Iba skutočnosť, že určité subjekty (ktoré kupovali liečivá od žalovaných) sú z trestného spisu zistiteľné, neznamená, že sú v postavení osôb, ktoré majú právo si neoprávnený prospech uplatňovať.

36. Dovolací súd v prvom rade uvádza, že jeho rozhodnutia sp. zn. 2Cdo/205/2009 a 4Obdo/83/2020, na ktoré žalovaní vo svojom dovolaní poukazovali, sa týkajú aktívnej vecnej legitímácie ako hmotnoprávneho postavenia, z ktorého vyplýva subjektu - žalobcovi ním uplatňované právo (nárok), respektíve mu vyplýva procesné právo si tento hmotnoprávny nárok uplatňovať. Dovolací súd v nich judikoval, že preskúmavanie vecnej legitímácie, či už aktívnej alebo pasívnej, je imanentnou súčasťou každého súdneho konania a súd vecnú legitímáciu skúma vždy aj bez návrhu a aj v prípade, že ju žiaden z účastníkov konania nenamieta.

37. Z obsahu odôvodnení rozsudkov konajúcich súdov nižších inštancií je zrejmé, že súdy tieto závery rešpektovali a aktívnu vecnú legitímáciu žalobkyne v konaní skúmali. Otázkou je potom len to, či ich záver o existencii aktívnej vecnej legitímácie na strane žalobkyne bol správny alebo nie.

38. Podľa § 451 zákona č. 40/1964 Zb. Občianskeho zákonníka (ďalej len „Občiansky zákonník“), v znení účinnom do 01. 01. 1992, kto na úkor občana alebo organizácie neoprávnené získa majetkový prospech, musí ho vydať.

39. Podľa § 456 Občianskeho zákonníka v znení účinnom do 01. 01. 1992, neoprávnený majetkový prospech sa musí vydať tomu, na úkor koho bol získaný. Ak nemožno toho, na úkor koho bol neoprávnený majetkový prospech získaný, zistiť, musí sa majetkový prospech vydať štátu.

40. Podľa § 457 ods. 2 Občianskeho zákonníka, v znení účinnom do 01. 04. 1983, ak obaja účastníci uzavreli neplatnú zmluvu s úmyslom porušiť zákon, môže súd na návrh prokurátora vysloviť, že časť alebo celé plnenie pripadá štátu.

41. Podľa § 457 ods. 2 Občianskeho zákonníka, v znení účinnom do 01. 01. 1992, ak je právny úkon neplatný preto, že svojím obsahom alebo účelom odporuje zákonu alebo ho obchádza alebo sa prieči záujmom spoločnosti (§ 39), môže súd na návrh prokurátora vysloviť, že plnenie prijaté tým, kto takto vedome porušil zákon, celkom alebo sčasti pripadá štátu; súčasne súd uloží vydať prípadnuté plnenie štátu. Povinnosť podľa odseku 1 tým nie je dotknutá.

42. Podľa § 451 ods. 1 Občianskeho zákonníka v znení účinnom od 01. 01. 1992, kto sa na úkor iného bezdôvodne obohatí, musí obohatenie vydať.

43. Podľa § 451 ods. 2 Občianskeho zákonníka v znení účinnom od 01. 01. 1992 bezdôvodným obohatením je majetkový prospech získaný plnením bez právneho dôvodu, plnením z neplatného právneho úkonu alebo plnením z právneho dôvodu, ktorý odpadol, ako aj majetkový prospech získaný z nepoctivých zdrojov.

44. Podľa § 456 Občianskeho zákonníka v znení účinnom od 01. 01. 1992, predmet bezdôvodného obohatenia sa musí vydať tomu, na úkor koho sa získal. Ak toho, na úkor koho sa získal, nemožno zistiť, musí sa vydať štátu.

45. Podľa § 457 Občianskeho zákonníka v znení účinnom od 01. 01. 1992, ak je zmluva neplatná alebo ak bola zrušená, je každý z účastníkov povinný vrátiť druhému všetko, čo podľa nej dostal.

46. Bezdôvodné obohatenie je záväzkový vzťah medzi dvoma alebo viacerými osobami, ktorého obsahom je povinnosť toho, kto sa bezdôvodne obohatil z dôvodov uvedených v zákone (plnenie bez právneho dôvodu; plnenie z neplatného právneho úkonu; plnenie z právneho dôvodu, ktorý odpadol; majetkový prospech získaný z nepoctivých zdrojov; plnenie za iného), vydať obohateniu tomu, na úkor koho sa obohatil. Účastníci tohto záväzkového vzťahu sú v zásade určení konkrétnym právnym dôvodom, na základe ktorého vzniká povinnosť vydať predmet bezdôvodného obohatenia, napríklad pri plnení z neplatného právneho úkonu sú to strany tohto právneho úkonu. Podľa právnej doktríny (Števcák, M., Dulák, A., Bajánková, J., Fečík, M., Sedlačko, F., Tomašovič, M. a kol. Občiansky zákonník II. § 451 - 880. 2. vydanie. Komentár. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 1739 - 1741) ustanovenie § 456 Občianskeho zákonníka určuje aktívne legitimované osoby na vydanie bezdôvodného obohatenia. Subjektmi záväzkového vzťahu z bezdôvodného obohatenia je na jednej strane subjekt bezdôvodne obohatený a na druhej strane subjekt, na úkor ktorého k bezdôvodnému obohateniu prišlo. Druhá veta ustanovenia § 456 Občianskeho zákonníka stanovuje štát ako oprávnený subjekt na vydanie bezdôvodného obohatenia v prípade, ak objektívne nemožno zistiť osobu, na úkor ktorej sa niekto obohatil. Nezistená osoba musí existovať, ale je nemožné objektívne zistiť tento subjekt. Ide napríklad o prípady hromadných nárokov väčšieho počtu oprávnených subjektov (napr. spotrebiteľov), výnosov z nedovoleného podnikania alebo bezdôvodného obohatenia získaného z nepoctivých zdrojov. O nezistenú osobu však nejde v prípade, ak táto osoba z nejakého dôvodu nechce alebo nemôže uplatniť právo na vydanie bezdôvodného obohatenia alebo ak je len neznámy pobyt takejto osoby. V prípade, ak štát vystupuje ako oprávnený subjekt na vydanie bezdôvodného obohatenia v zmysle § 456 Občianskeho zákonníka, vstupuje priamo zo zákona do právneho postavenia subjektu, na úkor ktorého bol získaný neoprávnený majetkový prospech.

47. Uvedeným spôsobom aktívnu vecnú legitímáciu štátu na vydanie bezdôvodného obohatenia podľa § 456 veta druhá Občianskeho zákonníka, vykladá aj ustálená rozhodovacia prax dovolacieho súdu, do ktorej treba zahrnúť aj naďalej použiteľné, legislatívnymi zmenami a neskoršou judikatúrou neprekonané civilné rozhodnutia a stanoviská publikované v Zbierkach súdnych rozhodnutí a stanovísk vydávaných Najvyššími súdmi ČSSR a ČSFR, ďalej v Bulletin Najvyššieho súdu ČSR a vo Výbere rozhodnutí a stanovísk Najvyššieho súdu SSR a napokon aj rozhodnutia, stanoviská a správy o rozhodovaní súdov, ktoré boli uverejnené v Zborníkoch najvyšších súdov č. I, II. a IV. vydaných SEVT Praha v rokoch 1974, 1980 a 1986 (R 71/2018).

48. Keďže v ďalšom texte dovolací súd poukazuje na zhodnotenia a správu, ktoré boli prijaté za účinnosti predchádzajúcej právnej úpravy bezdôvodného obohatenia v Občianskom zákonníku, konkrétne ide o ustanovenia § 451 a § 456, tieto z hľadiska ich rôzneho časového znenia citoval vyššie, hoci odlišnosť od súčasného právneho stavu je v podstate len terminologická, kedy označenie „majetkový prospech“ je nahradené termínom „bezdôvodné obohatenie“. Uvedenie rôznych časových znení ustanovenia § 457 Občianskeho zákonníka je potom odôvodnené nižšie uvedenými závermi dovolacieho súdu v tejto veci.

49. Podľa Zhodnotenia občianskoprávneho kolégia Najvyššieho súdu ČSR zo dňa 29. 09. 1987, sp. zn. Cpj 41/87 (R 4/1988) ak právo na vydanie majetkového prospechu nemal ten, na úkor ktorého bol získaný, nemôže mať toto právo (ak nie je postihnutý známy) ani štát podľa druhej vety ustanovenia § 456 Občianskeho zákonníka. Existencia a rozsah oprávnenia štátu podľa tohto ustanovenia sú totiž dané tým, ako občianskoprávny vzťah (s akým obsahom) zo zodpovednosti za neoprávnený majetkový prospech by existoval medzi obohateným a postihnutým, a zodpovedajú právam postihnutého, ktorý nie

je známy. Štát má podľa druhej vety ustanovenia § 456 Občianskeho zákonníka právo na vydanie neoprávneného získaného majetkového prospechu len vtedy, ak toto právo postihnutého v dobe, kedy si ho štát uplatňuje trvalo.

50. V Zhodnotení občianskoprávneho kolégia Najvyššieho súdu SSR zo dňa 21. 12. 1978, sp. zn. Cpj 37/78 (R 1/1979) najvyšší súd uviedol, že ak nemožno zistiť toho, na úkor koho k bezdôvodnému obohateniu došlo, musí sa bezdôvodné obohatenie vydať štátu. Podľa najvyššieho súdu zvyčajne nemožno zistiť napr. okruh spotrebiteľov, ktorí boli poškodení pri predražovaní tovaru alebo pri pokútnych obchodoch.

51. Obdobne najvyšší súd v Správe Najvyššieho súdu SSR zo dňa 22. 11. 1985, sp. zn. Pls 2/85 (R 25/1986) uviedol, že nárok štátu na vydanie neoprávneného majetkového prospechu získaného z nedostatočných zdrojov v zmysle ustanovenia § 456 vety druhej Občianskeho zákonníka sa uplatňuje v prípadoch, keď ho žalovaní získali protiprávnou činnosťou na úkor neznámych občanov. K jeho získaniu pritom došlo napr. nedovolenou domácou výrobou rôznych predmetov a ich predajom na verejnosti alebo zneužitím predajne socialistickej organizácie na predaj vlastného tovaru a jeho predražovanie.

52. Z právnej úpravy bezdôvodného obohatenia, vyloženej aj ustálenou rozhodovacou praxou dovolacieho súdu, je teda podľa dovolacieho súdu jasne zrozumiteľné, že právo na vydanie bezdôvodného obohatenia má ten subjekt, na úkor ktorého bolo bezdôvodné obohatenie získané, a to bez ohľadu na samotnú skutkovú podstatu bezdôvodného obohatenia. Len v prípade, kedy tento subjekt nemožno zistiť zákon stanovuje, že predmet bezdôvodného obohatenia musí byť vydaný štátu. O nemožnosť zistenia subjektu, na úkor ktorého bolo bezdôvodné obohatenie získané, však nejde vtedy, ak je tento subjekt známy, ale sám z nejakého dôvodu nechce alebo nemôže svoje právo na vydanie bezdôvodného obohatenia uplatniť. Nejde ani o prípad, kedy subjekt možno identifikovať, ale nie je možné zistiť jeho pobyt. Samotný subjekt, na úkor ktorého bolo bezdôvodné obohatenie získané, nemusí disponovať žiadnou osobitnou vlastnosťou, či postavením. Musí spĺňať jedinou podmienku a to, že sa v jej majetkových pomeroch získanie bezdôvodného obohatenia iným subjektom negatívne prejavilo, teda, že bezdôvodné obohatenie bolo získané na jej úkor.

53. Preto nie je ani významné, či subjekt, na úkor ktorého bolo bezdôvodné obohatenie získané, mal v súvisiacom trestnom konaní (ak bola zdrojom získania bezdôvodného obohatenia trestná činnosť ako nepoctivý zdroj) postavenie poškodeného alebo nie. Súd konajúci v civilnom sporovom procese o žalobe na vydanie bezdôvodného obohatenia nie je viazaný tým, či orgány činné v trestnom konaní alebo súdy v trestnom konaní konali so subjektom pre účely trestného konania ako s poškodeným. Závazkový vzťah z bezdôvodného obohatenia je vzťahom súkromnoprávnym a záver o tom, kto je v tomto záväzkovom vzťahu postihnutým (osobou, na úkor ktorej bolo bezdôvodné obohatenie získané) nemôže a nie je závislý od posúdenia statusu osoby z hľadiska práva verejného v trestnom alebo inom konaní.

54. Aby právo na vydanie bezdôvodného obohatenia prešlo podľa § 456 veta druhá Občianskeho zákonníka na štát, musí v každom prípade existovať subjekt, na úkor ktorého bolo bezdôvodného obohatenie získané. Len v prípade nemožnosti jeho zistenia (rozumej objektívnej identifikácie), môže právo na vydanie bezdôvodného obohatenia prejsť z tohto subjektu na štát. Bez existencie takéhoto subjektu štát toto právo získať nemôže.

55. V prejednávanej veci je z obsahu napadnutého rozsudku odvolacieho súdu zrejmé, že pri posúdení aktívnej vecnej legitímácie žalobkyne sa odvolací súd odklonil od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu, tak ako je vyššie prezentovaná.

56. V konaní bolo nepochybne zistené, že žalovaní 1/ a 2/ cestou internetu ponúkali na predaj psychotropné návykové látky, ktoré poštou, na dobierku, zasielali osobám, ktoré prejavili o ich kúpu záujem. Za toto svoje konanie, kvalifikované ako jednočinný súbeh zločinu nedovolennej výroby omamných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držania a obchodovania s nimi, zločinu šírenia toxikománie a zločinu neoprávneného podnikania, spáchaných v spolupáchateľstve, boli žalovaní v

trestnom konaní právoplatne odsúdení. Zo svojej trestnej činnosti získali žalovaní 1/ a 2/ majetkový prospech 151.837,10 eura. Z trestného spisu boli zistené mená fyzických osôb, ktorým žalovaní zásielky so psychotropnými návykovými látkami odoslali a boli im doručené. Podľa záverov súdov nižších inštancií obohatenie z neoprávneného podnikania a ďalších spáchaných zločinov nevzniklo žalovaným na úkor osôb, s ktorými obchodovali, pretože tieto osoby nemajú postavenie poškodených a nie sú ani v akomkoľvek inom postavení uvedené v skutkových vetách trestných rozsudkov. Iba skutočnosť, že určité subjekty (ktoré kupovali liečivá od žalovaných 1/ a 2/) sú z trestného spisu zistiteľné, neznamená, že sú v postavení osôb, ktoré majú právo si neoprávnený prospech uplatňovať. Ak ale toho, na úkor koho bolo bezdôvodné obohatenie získané, nemožno zistiť a niet komu bezdôvodné obohatenie odovzdať, musí sa bezdôvodné obohatenie vydať štátu, aby ani v takom prípade bezdôvodné obohatenie nezostalo tomu, kto ho získal na úkor iných.

57. Uvedené úvahy konajúcich súdov, ktoré viedli k záveru o aktívnej vecnej legitímácii žalobkyne v tomto spore sú nesprávne. Skutočnosť, či sa s určitou osobou v trestnom konaní jednalo ako s poškodeným alebo nie, nemá nijaký vplyv na jej postavenie v súkromnoprávnom záväzkovom vzťahu z bezdôvodného obohatenia. Ak sa v jej majetkových pomeroch získanie bezdôvodného obohatenia iným subjektom negatívne prejavilo, bolo bezdôvodné obohatenie získané na jej úkor a takáto osoba je aktívne vecne legitímovaná domáhať sa vydania bezdôvodného obohatenia. Keďže v predmetnej veci bol konajúcimi súdmi za predmet bezdôvodného obohatenia považovaný súčet peňažných plnení, ktoré žalovaní získali od určitých osôb za predaj psychotropných návykových látok, je nepochybné, že vynaloženie týchto peňažných plnení sa prejavilo v majetkových pomeroch práve týchto osôb, ktoré za psychotropné návykové látky zaplatili. Preto ide o osoby, na úkor ktorých bolo bezdôvodného obohatenie žalovanými získané. Podľa záverov konajúcich súdov je možné tieto osoby identifikovať, zistiť a preto nie je možné usudzovať, že právo na vydanie bezdôvodného obohatenia prešlo podľa § 456 veta druhá Občianskeho zákonníka na štát-žalobkyňu.

58. Ak konajúce súdy nepokladali osoby, s ktorým žalovaní 1/ a 2/ pri svojom trestnej činnosti obchodovali za osoby, na úkor ktorých bolo získané bezdôvodné obohatenie, mali označiť, na úkor ktorých osôb teda žalovaní bezdôvodné obohatenie získali. Nebolo potrebné ich identifikovať, pretože v takom prípade by opäť nemohlo právo na vydanie bezdôvodného obohatenia prejsť na štát. Bolo však potrebné, aby súdy na existenciu takýchto osôb, aj keď ich nebolo možné zistiť (rozumej identifikovať) usúdili a skutočnosti zistené vykonaným dokazovaním ich záver odôvodňovali.

59. Konajúce súdy však nepovažovali za osoby, na úkor ktorých žalovaní získali bezdôvodné obohatenie ani osoby, ktoré žalovaným zaplatili za psychotropné návykové látky a ani iné nezistené osoby. Napriek tomu potom dospeli k záveru o aktívnej vecnej legitímácii žalobkyne. Takýto postup by zodpovedal aplikácii ustanovení § 457 ods. 2 Občianskeho zákonníka v znení účinnom do 01. 01. 1992, ktorý umožňoval v prípadoch právnych úkonov neplatných z hľadiska ich obsahu alebo účelu pre rozpor alebo obchádzanie zákona, alebo právnych úkonov, ktoré sa priesčili záujmom spoločnosti, súdu na návrh prokurátora vysloviť, že plnenie prijaté tým, kto takto vedome porušil zákon, celkom alebo sčasti pripadá štátu. V týchto prípadoch bol teda štát aktívne vecne legitímovaný požadovať plnenie z takýchto právnych úkonov bez ohľadu na to, či existoval nejaký nezistený subjekt, na úkor ktorého bolo bezdôvodné obohatenie získané. Takáto právna úprava však už od 01. 01. 1992 neplatí a záver o aktívnej vecnej legitímácii štátu na vydanie bezdôvodného obohatenia podľa § 456 veta druhá Občianskeho zákonníka preto vyžaduje, aby existovala osoba, na úkor ktorej niekto bezdôvodné obohatenie získal, ale túto osobu nie je možné zistiť.

60. Právne posúdenie odvolacieho súdu o aktívnej vecnej legitímácii žalobkyne v tejto veci bolo teda chybné, odvolací súd sa ním odchyľil od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu a preto bolo dovolanie žalovaných 1/ a 2/ v tejto časti nielen prípustné ale aj dôvodné.

61. Z uvedených dôvodov dovolací súd zrušil napadnutý rozsudok odvolacieho súdu a vec mu vrátil na ďalšie konanie (§ 449 ods. 1, 2 v spojení s § 450 CSP), pričom nepristúpil k posúdeniu ďalších právnych otázok, ktoré dovolatelia nastolili v rámci uplatneného dovolacieho dôvodu nesprávneho

právneho posúdenia veci podľa § 421 ods. 1 CSP. Výrok dovolacieho súdu o zrušení rozsudku odvolacieho súdu a vrátení mu veci na ďalšie konanie procesne konzumuje aj odmietnutie dovolania v časti uplatneného dovolacieho dôvodu podľa § 420 písm. f) CSP z dôvodu ich neprípustnosti, preto dovolací súd nepovažoval za potrebné osobitne formulovať odmietajúci výrok.

62. O náhrade trov dovolacieho konania a náhrade trov pôvodného konania rozhodne odvolací súd (§ 453 ods. 3 CSP).

63. Toto rozhodnutie prijal senát najvyššieho súdu pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.